

บทความ

ปริทัศน์วรรณกรรม

10

“อารยปัญญาจีน”: ขุมทรัพย์แห่งจีนศึกษาและภูมิปัญญาโบราณ

“Chinese Essence”:
the treasure of sinology and ancient wisdom

ปานชีวา บุตรราช Pancheewa Butrach

อาจารย์ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Lecturer, Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University,

pancheewa.b@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

“อารยปัญญาจีน” ประพันธ์โดยหวังซ่งหลิว แปลจากหนังสือภาษาจีนเรื่อง 《国粹：人文传承书》 โดยสองนักแปลเจ้าของรางวัลสุนทรราชา คือชาญธนประกอบ ในส่วนของบทกวีแปลโดย รศ.ดร.กนกพร นุ่มทอง บรรณาธิการเล่ม หนังสือฉบับพากย์ภาษาไทยจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ชวนอ่าน (2566) หนังสือเล่มนี้มีความสำคัญคือได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสือดีของจีนประจำปี 2017 เนื้อหาประกอบด้วยบทนำ การสืบสาน : ความเชื่อมั่นต่อวัฒนธรรม (บทที่ 1) และเนื้อหาอีก 4 บรรพ โดยเริ่มจาก บรรพชน : ชีพจรแห่งชีวิต (บทที่ 2-13), มนุษยศาสตร์ : สัญลักษณ์ชีวิต, (บทที่ 14-21) ชุนเขาลำน้ำ : ดินแดนแห่งอารยะ (บทที่ 22-27) และสิ่งสืบทอด : ภูมิปัญญาแห่งชีวิต (บทที่ 28-35) แต่ละบรรพเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ร้อยเรียงต่อเนื่องภายใต้มุมมองด้าน ประวัติศาสตร์จีนระหว่างการเดินทางเยือนสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 35 บท

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์จีน, วัฒนธรรมจีน, จีนศึกษา

Abstract

“Chinese Essence” written by Wang Chonglu, translated from Chinese version of "National Essence: the Humanistic Inheritance" by two Surindharaja-award translators; Charn Tanaprakob and Asst. Prof. Kanokporn Numtong, Ph.D. (poetry part translator and editor). The book in Thai version is published by Chuan An Books (2022). Critically acclaimed, the book was selected as China’s Best Book in 2017. The content started from Introduction part, “Inheritance: Confidence in Culture” (as the 1st chapter), along with another designated 4 sections as “Ancestor: Pulse of Life” (as the 2nd – 13th chapter), “Humanities: Living Symbol” (as the 14th – 21st chapter), “Rivers and Mountains: Land of Civilization” (as the 22nd – 27th chapter) and “Legacy: Sagacity of Being” (as the 28th – 35th chapter). Each section was harmoniously written in 35 chapters in sequence from author’s Chinese- historical point of view during his mainland journey.

Keywords: Chinese history, Chinese culture, sinology

บทนำ

หนังสือ “อารยปัญญาจีน” ฉายภาพอารยธรรมอันยาวนานกว่า 5,000 ปีของ ประเทศจีน พรรณนาเรื่องราวผันผวนขึ้นลงของห้วงประวัติศาสตร์ผ่านมโนทัศน์ชาวจีน หวังซิงหลิวถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของบรรพชนจีน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนวิถีชีวิตประจำวันของบรรพชนอันก่อร่างสร้างรูปเป็นอารยธรรมจีน ผ่าน ตัวอักษรที่ร้อยเรียงด้วยภาษาสละสลวยด้วยรูปแบบการเขียนของนักเดินทาง เมื่อ เดินทางถึงที่ใดก็ได้สัมผัสกับทัศนียภาพหรือสถานที่หรือร่องรอยต่าง ๆ ก็จะหวน ประหวัดไปถึงเรื่องราวในอดีตของประวัติศาสตร์ เค้าโครงความเป็นมาของตัวบุคคลและ สถานที่ ก่อนที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้ฟัง ก่อเกิดความรู้ความเข้าใจที่มีต่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่กลายเป็นจุดเปลี่ยน โหม่งหน้าของสังคม การอธิบายผ่านตัวอักษรในหน้าหนังสือจึงไม่เพียงกล่าวถึงโลก เชิงกายภาพ แต่ลงลึกถึงโลกแห่งจิตใจ พื้นที่ทางจิตวิญญาณ สะท้อนลักษณะพิเศษ เฉพาะของวัฒนธรรมจีน ได้แก่ แนวคิด ภูมิปัญญา รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ คน และคนกับธรรมชาติ

ความน่าสนใจของหนังสือ “อารยปัญญาจีน” มิได้จำกัดเพียงการถ่ายทอดความรู้ ด้านจีนศึกษา แต่ประกอบด้วยเกร็ดความรู้ชวนคิด สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน สำนวนภาษาที่สละสลวยแต่ไม่ยากจนเกินไปยังสะท้อนมุมมองที่หลากหลาย ชี้ชวนให้ ผู้อ่านครุ่นคิดพิจารณาและตั้งคำถามต่อองค์ความรู้กระแสหลัก การเล่าเรื่องเชิงอภิปราย เช่นนี้มิได้ปฏิเสธหรือยอมรับข้อมูลเดิมที่เคยเชื่อถือกันมา แต่เป็นการอธิบายคำถาม ปลายเปิดผ่านการเล่าเรื่อง คล้ายการหยิบยกประเด็นที่ชวนค้นหา ทำให้เกิดการแสวงหา

ความจริงรอบด้าน ก่อให้เกิดการต่อยอด แดกประเด็น และพัฒนาไปสู่การศึกษาไม่รู้จบ ของมนุษยชาติ รวมทั้งลักษณะของการเขียนของหวังซงหลิว ใช้การเขียนในลักษณะของ “สำนวนเหวิน” หรือความเรียงร้อยแก้ว ซึ่งไม่เคยมีการแปลรูปแบบการประพันธ์นี้เป็น ภาษาไทยมาก่อน

ม่านหมอกที่เลื่อนกลางกลับฉายฉานขึ้นอีกครั้ง

บทความนี้จะเรียงลำดับตามการแบ่งเนื้อหาของหนังสือ “อารยปัญญาจีน” โดย เริ่มต้นจากปฐมบทที่เสมือนการเปิดม่านองค์ความรู้ ทั้งนี้ การถ่ายทอดคำยังคงยึด รูปแบบการสะกดตามต้นฉบับพากย์ไทย หวังซงหลิวแสดงทัศนะเกี่ยวกับการหวน พิจารณาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีน แต่การ “อ่านประวัติศาสตร์” ของผู้ประพันธ์ เป็นไปด้วยความพยายามทำความเข้าใจคนในอดีต ไม่ใช่ด้วยมุมมองของนัก ประวัติศาสตร์ การอ่านประวัติศาสตร์ของผู้ประพันธ์ใช้วิธีการตั้งสมมติฐานและข้อสงสัย ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนที่กล่าวว่า เบื้องหลังของเรื่องราวต้องมีคน ถ้าไม่มีคน ระบบ ความคิดหรือทฤษฎีล้วนว่างเปล่า และ คนเป็นศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์เป็นการเปิดฉาก การปฏิบัติ การเคลื่อนไหวในห้วงเวลาหนึ่ง คนเป็นผู้สร้าง และเขียนประวัติศาสตร์ เมื่อวิเคราะห์จากข้อความเบื้องต้นจะเห็นได้ถึงทัศนะของ ผู้ประพันธ์ที่เสนอว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ล้วนต้องทำความเข้าใจมนุษย์เสียก่อน การ ทำความเข้าใจสามารถศึกษาได้จากการดำรงชีพ โลกทัศน์ รวมถึงปฏิบัติการทางสังคมที่ เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของคนโบราณ

บรรพที่หนึ่ง บรรพชน : ชีพจรแห่งชีวิต

เรื่องราวในบทที่ 2 ปฐมบรรพกาล ทบทวนประเด็นสำคัญเรื่องจีนในฐานะชาติ อารยธรรมเก่าแก่ที่สุดชาติหนึ่งของโลก และยังเป็นอารยธรรมเดียวของโลกโบราณที่ยัง สืบทอดต่อเนื่องถึงปัจจุบัน อารยธรรมจีนไม่ว่าจะเป็นหลักปรัชญา ระบบแนวคิด คุณธรรม จารีตประเพณี ล้วนมีอิทธิพลต่อโลก โดยเฉพาะต่อกลุ่มประเทศที่เรียกว่า “อาณาบริเวณที่รับอิทธิพลวัฒนธรรมฮั่น” ไม่ว่าจะเป็นภาษา วรรณกรรม ปรัชญา

ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี-นาฏศิลป์ ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ (The Pennsylvania State University, 2024) สรรพสิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เมื่อวัฒนธรรมเจริญรุดหน้า พัฒนา หรือเสื่อมสลายผ่านกาลเวลานับพันปี ความซับซ้อนที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนแม่น้ำสายใหญ่ที่วัฒนธรรมกระแสหลักค่อยๆ หลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมพื้นถิ่น ผสมกลมกลืนกลายเป็นกระแสธารวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ (นิตยา (พลพิพัฒน์พงศ์) ชวี, 2542: 27) การเล่าเรื่องของอารยธรรมจีนจึงตั้งต้นจากปฐมบรรพชน การก่อตัวขึ้นของชุมชนบุพกาล และบุคคลสำคัญ เช่น หวงตี้หรือจักรพรรดิเหลือง ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่ของศาสตร์การเล่าเรื่อง (narratology) ผู้ประพันธ์จึงเห็นว่าเทวดำนานหรือเรื่องปรัมปราที่มีความสำคัญต่อการสืบทอดองค์ความรู้และบอกเล่าความเป็นมาของยุคบุพกาลอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอเกี่ยวกับคุณธรรมเชิงจริยศาสตร์ดั้งเดิมที่เป็นส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณชนชาติจีน ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดคือ ความกตัญญูและการเทิดทูนบรรพชน นับตั้งแต่ยุคสัณตสารท-รณรัฐ (ขุนชีว-จันแก้ว) ก็เริ่มมีพิธีบวงสรวงสุสานจักรพรรดิเหลืองปรากฏอยู่ในข้อเขียนของเหล่าปราชญ์โบราณ เช่น ชงจื่อ เมิ่งจื่อ จากราชวงศ์ฉินและฮั่นเป็นต้นมา พิธีกรรมดังกล่าวก็กลายเป็นประเพณี หวังซงหลิวอ้างอิงข้อเขียนของปราชญ์คนสำคัญประกอบอยู่เป็นระยะ เช่น คัมภีร์หลุนอิวของชงจื่อ ว่าชงจื่อให้ความสำคัญต่อแบบอย่างพิธีกรรมในวิหารบรรพชน ดังตัวอย่างในหลุนอิว เล่มที่ 3 บทที่ 12 ต่อไปนี้ (สุวรรณา สถาอานันท์, 2562: 332)

*เช่นไหว้บรรพชนราวบรรพชนอยู่ตรงหน้า เช่นไหว้เทพพรากับเทพอยู่ตรงหน้า
อาจารย์กล่าวว่า “เราถือว่าถ้าไม่ได้อยู่ร่วมในพิธี ก็เท่ากับไม่ได้เช่นไหว้”*

(หลุนอิว 3: 12)

ตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อประเพณีพิธีกรรม แม้แต่ชนชั้นปกครองอย่างกษัตริย์ก็ยังคงอยู่ภายใต้จารีต ตามทัศนะของชงจื่อ การให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณเช่นการบวงสรวงต่อฟ้า (สุวรรณค์) และการเช่นไหว้บรรพชนจึงไม่เพียงเป็นเครื่องแสดงคุณธรรมความเป็นมนุษย์ แต่ยังเป็นวัตรปฏิบัติที่ต้องรักษา

นอกจากแนวคิดสำนักชงจื่อ ผู้ประพันธ์ยังอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีสำนึกเต๋าไว้ในบทที่ 3 ผู้ทรงปัญญาแห่งเต๋า หากกล่าวว่าชงจื่อและเมิ่งจื่อเน้นเรื่องการกลมเกลียว

ตนเอง การดูแลครอบครัวให้เป็นสุข การปกครองประเทศให้เรียบร้อยและการมุ่งสู่สันติวิธีของเหล่าจื่อและจวงจื่อตามนิยามของหวังชงหลิวคือ มุ่งหาแต่แล้วนับวันยิ่งถดถอยยิ่งถดถอยก็ยิ่งลดน้อย กระทั่งถึงนิรกรรม เมื่อปฏิบัติตามหลักนิรกรรมแล้วยอมไม่มีสิ่งใดทำได้ ดังตัวอย่างแนวคิดในคัมภีร์ต่อไปนี้ (โชติช่วง นาดอน, 2521: 37)

ข้ารับรู้คุณค่าของหลัก “อกรรม”
 แลหลัก “การสั่งสอนโดยไม่กล่าว”
 คุณค่าของ “อกรรม” นั้น
 ไม่อาจหาสิ่งใดในโลกนี้เทียมเทียบ

(เต๋าเต๋อจิง บทที่ 43)

จากแนวคิดในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงดังกล่าว หลักนิรกรรมหรือการไม่กระทำ (อู่เหวย) ไม่ได้หมายถึงการนิ่งเฉยโดยไม่กระทำสิ่งใด แต่เป็นแสดงถึงความหมายของการ “กระทำโดยไม่กระทำ” ปล่อยให้เป็นที่ไปตามครรลองวิถีโดยไม่เข้าไปแทรกแซง

ในทัศนะของผู้เขียน ความโดดเด่นของบรรพทที่หนึ่ง ส่วนเนื้อหาปราชญ์โบราณ อยู่ ที่การหยิบยกตัวอย่างจากตัวบุคคลมาประกอบการอธิบายแนวคิดเชิงนามธรรม เช่น เรื่องของจวงจื่อแห่งสำนักเต๋า จวงจื่อใช้วิถี “ลบ” และ “ลิม” เป็นสรณะของชีวิต แนวคิดเชิงรัฐศาสตร์ของจวงจื่อคือ “ไม่เป็นวัวที่ไซ้เช่นสังเวย” ทำให้เขายอมอยู่อย่างยากไร้ เร็นกายสังคม และถอนตัวจากกระแสเชี่ยวกราก การลิมของจวงจื่อคือการแสวงหาความรู้แจ้งบริสุทธิ์ของจิตข้ามการยึดติดตัวตนหรือการฝึกตนทั้งสภาวะกายและใจให้สมบูรณ์เหนือขอบเขตและข้อจำกัดทางจิตใจ สภาวะจิตที่สงบนิ่งและปราศจากการรู้สึกหรือตระหนักถึงอัตลักษณ์ตัวตน มีเพียงการรับรู้ในความเป็นจริงแห่งเต๋าเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าจวงจื่อเป็นปราชญ์ต้นแบบของการแสวงหาอิสระ ข้าของในการคลายทุกข์และความกังวลด้วยความตระหนักรู้ ทำให้บรรลุซึ่งจิตใจที่กว้างขวาง สงบ และเป็นสุข

บรรพที่สอง มนุษยศาสตร์ : สัญลักษณ์ชีวิต

ในบรรพที่สอง หวังชงหลิวนำเสนอเกี่ยวกับกระบวนวิธีคิดอันเป็นวิทยาศาสตร์ และจิตวิญญาณผ่านมุมมองมนทัศน์คนโบราณ เช่น บทที่ 15 การก่อเกิดชีวิตไม่รู้จักคือ

แก่นแท้ของอัจฉริ มีการทบทวนประเด็นในคัมภีร์โจวอี้หรือคัมภีร์อัจฉริ ซึ่งมักถูกคนยุคปัจจุบันตีความว่าเป็นหนังสือโหราศาสตร์ ผู้ประพันธ์เห็นว่า อัจฉริเป็นมากกว่าหนังสือคำทำนาย เพราะอัจฉริมีบ่อเกิดจากธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจถึงกฎเกณฑ์ แนวคิด และปรัชญาบรรพกาล อัจฉริยังได้รับยกย่องว่าเป็น “ศาสตร์แห่งการดำรงคงอยู่” เป็นการศึกษาถึงหนทางการเอาชีวิตรอดเพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ยุคบรรพกาลดีขึ้น การดำรงคงอยู่ของชีวิตเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของการบรรลุซึ่งความกลมกลืนและความเป็นหนึ่งเดียวกันกับ “เทียนเต๋า” ที่หมายถึงวิถีแห่งฟ้าหรือสวรรค์ และ “เหรินเต๋า” ที่หมายถึงวิถีแห่งมนุษย์ บรรพชนจีนเฝ้าสังเกตความเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ ท้องฟ้า ดวงดาว เพื่อวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล รวมถึงอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จนกระทั่งค้นพบในสิ่งที่ให้คำตอบ (王充閔, 2024) ดังนั้น อัจฉริจึงกล่าวได้ว่า มีกระบวนการวิธีคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์

บรรพที่สาม ขุนเขาลำน้ำ : ดินแดนแห่งอารยะ

ในบรรพที่สอง หวังซงหลิวชักชวนผู้อ่านพิจารณาแนวคิดอารยธรรมจีนผ่านมุมมองเชิงภูมิศาสตร์ ตัวอย่างเช่น บทที่ 22 บรรยายกาศซานสยา ผู้เขียนใช้ทัศนียภาพในโตรกยักษ์ซานสยาที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลาเปรียบเทียบกับกาลเวลาที่ผันผ่าน ฉากหลังของภูเขาและสายธารเป็นสื่อบอกเล่าเรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์มากมายที่ล่องลับ แต่ความยิ่งใหญ่ของโตรกธารซานস্যายังอยู่ยงคงคงดังบทกวีของจอมพลเงินอี้ ความว่า “ขุนเขาลำน้ำยังอยู่ในภาพวาด ผู้คนล่องเลยวัย” ที่พรรณนาถึงซานสยา แสดงความสะทสะทอนใจต่อชะตากรรมมนุษย์ผ่านบทกวี เป็นต้น

นอกจากอ้างอิงเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติ ผู้ประพันธ์ยังกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่ออารยธรรม เช่น บทที่ 27 เส้นทางแพรไหม บอกกล่าวถึงอารยธรรมอันรุ่งโรจน์บนเส้นทางแพรไหม เรื่องราวที่เล่าขานของเส้นทางเชื่อมโยงไปถึงประวัติศาสตร์และตำนาน อาทิ การเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกของ

พระถังซำจั๋งในไซอิ๋ว เทพนิยายเกี่ยวกับขุมทรัพย์ทะเลทรายทากลามากัน เมื่อผู้เขียนเดินทางผ่านเส้นทางแพรไหมโบราณ ได้ประจักษ์ถึงกลิ่นอายของวัฒนธรรมนอกด่าน ทำให้บังเกิดความรู้สึกสยบยอมต่ออาณาจักรอันยิ่งใหญ่ของประชาชาติกลางห้องทะเลทราย ข้อเขียนเกี่ยวกับเส้นทางสายประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ดังกล่าวไม่เพียงเชื่อมโยงเรื่องราวระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เข้าด้วยกัน แต่ยังสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในซินเจียงอย่างอุยกูร์และทอรักทูตที่มีต่อมาตุภูมิ

บรรพที่สี่ สิ่งสืบทอด : ภูมิปัญญาแห่งชีวิต

สำหรับบรรพสุดท้ายของหนังสือ ผู้ประพันธ์นำเสนอแนวคิดอารยธรรมจีนจากตัวอย่างชีวิตมนุษย์สมัยโบราณ เช่น บทที่ 28 บุคลิกแห่งมารดาผู้ประเสริฐ ถ่ายทอดทัศนะและมุมมองที่มีต่อมารดาผู้ประเสริฐในหน้าประวัติศาสตร์จีนที่ล้วนเป็นสามัญชนมิได้เกิดในตระกูลใหญ่ มิได้ร่ำเรียนการศึกษาพิเศษใด ๆ และมีจุดร่วมคือสามเสียชีวิตก่อน ทำให้หญิงม่ายต้องแบกรับภาระอันยิ่งใหญ่ในการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นความประเสริฐของมารดาทั้งสี่จึงไม่ใช่ศักดิ์ฐานะ แต่เป็นวิสัยทัศน์ ความตระหนักรู้ จิตใจที่แข็งแกร่ง และความรับผิดชอบต่อสังคมที่เหนือกว่าสตรีทั่วไปในสังคมศักดินา บุตรของสตรีเหล่านี้เมื่อเติบโตใหญ่ล้วนกลายเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับการเคารพยกย่องจากสังคม มารดาของเมิ่งจื่อผู้ย้ายบ้านสามครั้งเพื่อการอบรมบ่มเพาะให้เมิ่งจื่อพากเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มารดาสามารถมอบให้บุตร ในขณะที่เรื่องราวของมารดาเยว่เฟยที่รู้จักแพร่หลายกว้างขวาง สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังบุตรให้เป็นคนสัจย์ซื่อ กล้าหาญ กล้ารับผิดชอบ ไม่ยอมพ่ายแพ้ต่ออุปสรรคและอุดมการณ์ อักษรที่สื่อบนหลังเยว่เฟยเป็นประจักษ์พยานสำคัญถึงความปรารถนาให้บุตรรักษาดีรักษามาตุภูมิ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์ยกย่องความสัมพันธ์ของครอบครัวว่าเป็นปัจจัยและรากฐานใหญ่ที่สุดของชีวิต

กลวิธีการนำเสนอด้วยการสาธิตคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ต่ออารยธรรมจีนซึ่งปรากฏในบรรพที่สอง หวังซงหลีว์นำมาใช้ซ้ำอีกครั้งในบรรพสุดท้าย หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกพื้นฐานของมนุษยชาติ ตัวอย่างเช่น บทที่ 33 รักเป็นฉันทิ ข้อเขียน

ของหวังซ่งหลิวในบทนี้อ้างอิงบทกวีมากมายประกอบข้อคิดเห็น เปิดเรื่องด้วยวรรคทองถามโลกว่ารักนั้นเป็นฉันทิ จึงมอบใจแก่กันทั้งยามเป็นและยามตาย ของหยวนเฮ่าเวิน กวีสมัยปลายราชวงศ์ซ่งและจิน ก่อนจะกล่าวถึงคุณค่าของวรรณคดีแนวสันนิยมนิยมและจินตนิยมนิยม ไกล่เรียงไปจนถึงการตามรอยโคกนาฏกรรมความรักของคนโบราณ เพื่อทำความเข้าใจกับความละเอียดอ่อนทางผัสสะอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์

บทสรุป

“อารยปัญญาจีน” ทั้งสี่บรรพ รวมทั้งสิ้นสามสิบห้าบท ร่ายเรียงผ่านข้อเขียนที่พรรณนาย่างวิจิตรบรรจง ใช้ภาษาลุ่มลึกสละสลวยและงดงามตั้งภาพวาดประกอบบทกวี เปรียบด้วยการประมวลความรู้ในศาสตร์จีนศึกษาเข้าด้วยกัน ผู้เขียนเห็นว่าการท่องเที่ยวและเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์สามารถก้าวข้ามรูปลักษณ์งานประพันธ์ที่เรียกว่าบันทึกการเดินทาง (travelogue) ไปสู่ขอบเขตของงานศิลปะตัวอักษรที่โดดเด่นราวมีชีวิตผสมผสานตำนาน นิทาน เรื่องเล่าประวัติศาสตร์และบทกวี จนเกิดการรังสรรค์และการเล่าใหม่ผ่านประสบการณ์และจินตนาการของผู้ประพันธ์ เชื่อมโยงอดีตกาลกว่าห้าพันปีเข้าด้วยกันเสมือนห่วงโซ่ที่ร้อยรัดแนบแน่นเป็นหนึ่งเดียว หนังสือเล่มนี้ครอบคลุมความรู้ทางอารยธรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ปรัชญา ภาษาศาสตร์และคติชนวิทยา ตกผลึกเป็นข้อเขียนที่เต็มไปด้วยสาระดีและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ผู้อ่านจึงไม่เพียงได้รับข้อมูลและความรู้ที่มีหลักฐานอ้างอิงประกอบ แต่ยังสามารถขบคิดส่วนบทวิเคราะห์ของผู้ประพันธ์ ตั้งคำถามและทำความเข้าใจด้วยตนเองอีกครั้ง รวมถึงดื่มด่ำไปกับสุนทรียรสแห่งภาษา อาจกล่าวได้ว่า “อารยปัญญาจีน” เป็นเพชรเม็ดงามเล่มหนึ่งในโลกการแปลวรรณกรรมจีนเป็นไทย สอดคล้องกับที่ผู้แปลคือคุณชาย ฐน ประกอบได้กล่าวสรุปไว้ว่า หนังสือเล่มนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจเรื่องของจีน และต้องการรู้ให้ลึก สามารถใช้อ้างอิงได้ ประกอบการเรียนหรือประกอบการสอนได้เป็นอย่างดี ด้วยภาษาที่ผู้แปลได้ถอดความอย่างสละสลวยจากต้นฉบับเดิม ทำให้ผู้อ่านทุกท่านสามารถได้รับประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ทุกประการ

รายการอ้างอิง

- โชติช่วง นาดอน. (2521). **คัมภีร์เต๋า เต็ก เก็ง**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- นิตยา (พลพิพัฒน์พงศ์) ขวี. (2542). **วัฒนธรรมจีน**. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ศริญญา อรุณขจรศักดิ์. (2565). **מצא פקסי פיסיו**. **อุปลักษณะสัตว์และการผดุงชีวิตในปรัชญาของจวงจื่อ**. กรุงเทพฯ: ILLUMINATIONS.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2562). **หลุนอี่ว: ขงจื่อสนทนา**. กรุงเทพฯ: โอเพ่น โซไซตี้.
- หวังซงหลิว. (2566). **อารยปัญญาจีน**. แปลโดย ชาญ ธนประกอบ. กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน.
- The Pennsylvania State University. (2024). **Chinese Culture, Tradition, and Customs**. Accessed March 1. Available from <http://elements.science.psu.edu/psu-pku/student-resources/resources-for-penn-state-students/chinese-culture-tradition-and-customs>
- Wang Chonglu 王充闾. (2024). **Sheng sheng zhi wei yi: Zhouyi de san Zhong 'Ao yi** 生生之谓易：《周易》的三重奥义. Accessed March 1. Available from <http://www.guoxue.com/?p=31321>